

«Η εκπαιδευτική συμβολή του ΕΚΠΑ στην υποστήριξη δράσεων και μέτρων πολιτικής για την Κλιματική Κρίση» 10/4/2023

**Καθ. Δημήτριος Καραδήμας,
Αντιπρύτανης Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και Φοιτητικής Μέριμνας ΕΚΠΑ**

Οι δύο πρώτες δεκαετίες της τρίτης χιλιετίας έδειξαν ότι ο κόσμος μας αλλάζει ταχύτερα από ό,τι είχαμε συνειδητοποιήσει και ότι καμία κοινωνική, οικονομική και πολιτική πρόοδος δεν μπορεί να θεωρείται εξασφαλισμένη και κατοχυρωμένη αν δεν επαγρυπνούμε για να την προστατεύσουμε. Τα Πανεπιστήμια είναι φυσικοί χώροι καλλιέργειας και διάδοσης αυτής της στάσης.

Η κλιματική αλλαγή και οι επιπτώσεις της είναι ήδη ορατές και συνεπάγονται τεράστιο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό κόστος. Το ΕΚΠΑ δηλώνει emphaticά παρόν στην κοινή, εθνική και διεθνή, προσπάθεια αντιμετώπισης αυτής της κατάστασης.

Η εκπαιδευτική πολιτική του ΕΚΠΑ για το Περιβάλλον

Το ΕΚΠΑ, μέσω της ίδρυσης, αναπροσανατολισμού, εμπλουτισμού και διαρκούς εκσυγχρονισμού των προγραμμάτων του, στοχεύει στη μεγαλύτερη ενίσχυση της γνώσης και της κατανόησης των περιβαλλοντικών θεμάτων, στην προβολή των σχετικών αξιών, την άμεση προώθηση των ενεργειών που χρειάζονται και την καλλιέργεια των δεξιοτήτων που απαιτούνται για τη δημιουργία ενός κόσμου, ο οποίος να διασφαλίζει την προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος, να προάγει την κοινωνική ισότητα και να ενθαρρύνει την οικονομική ευημερία. Το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών στο πλαίσιο της δραστηριότητάς του, εκπαιδευτικής και ερευνητικής, έχει να επιδείξει σημαντικό έργο στα θέματα που αφορούν στο περιβάλλον και στην προστασία του.

Τα προγράμματα σπουδών πολλών τμημάτων του ΕΚΠΑ περιλαμβάνουν μαθήματα σχετικά με το περιβάλλον, τα οποία άπτονται όλων των γνωστικών αντικειμένων και επιστημονικών πεδίων, όπως θα δούμε παρακάτω. Στόχος είναι η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των φοιτητών, των μελών ΔΕΠ και των εργαζομένων του Πανεπιστημίου, ώστε να καταστούν προπομποί στην προσπάθεια, την οποία πρέπει να καταβάλει η ελληνική κοινωνία για την προστασία και την αποκατάσταση του περιβάλλοντος.

A. Το Εκπαιδευτικό έργο του ΕΚΠΑ για την Κλιματική Κρίση

A1. Προπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών

Το ευρύτερο αντικείμενο της Κλιματικής Αλλαγής διδάσκεται σε σημαντικό αριθμό Προπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών του ΕΚΠΑ. Ενδεικτικά αναφέρονται η Σχολή Θετικών Επιστημών (κατά κύριο λόγο), η Νομική Σχολή, η Σχολή Επιστημών Υγείας, η Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, η Σχολή Επιστημών Αγωγής και η Φιλοσοφική Σχολή

(στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης υπάρχει ειδικό αντικείμενο με τον τίτλο: «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», το οποίο διδάσκεται και στο συγκεκριμένο Τμήμα και σε άλλα Τμήματα της Σχολής) και τη Θεολογική Σχολή.

- Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Μάθηση
- Ψυχολογικές προσεγγίσεις των σύγχρονων περιβαλλοντικών ζητημάτων και η αξιοποίησή τους στην εκπαίδευση και την επικοινωνία
- Περιβαλλοντικές Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Εκπαίδευση
- Περιβαλλοντική ηθική και εκπαίδευση
- Ζητήματα του Περιβάλλοντος και της Αειφορίας
- Δίκαιο Περιβάλλοντος
- Περιβάλλον: Αγία Γραφή και Ορθόδοξη Παράδοση
- Οικονομικά του Περιβάλλοντος
- Περιβάλλον και Υγεία. Διαχείριση Περιβαλλοντικών Θεμάτων με Επιπτώσεις στην Υγεία

A2. Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών

Το ευρύτερο αντικείμενο της Κλιματικής Αλλαγής διδάσκεται ή σχετίζεται με σημαντικό αριθμό Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών του ΕΚΠΑ. Θα αναφέρω ορισμένα ενδεικτικά:

- Φυσική Περιβάλλοντος – Μετεωρολογίας
- Στρατηγικές Διαχείρισης Περιβάλλοντος, Καταστροφών και Κρίσεων
- Οικολογία και Διαχείριση Βιοποικιλότητας
- Ωκεανογραφία και Διαχείριση Θαλασσιού Περιβάλλοντος
- Διαστημικές Τεχνολογίες, Υπηρεσίες και Εφαρμογές (ΔΠΜΣ μεταξύ ΕΚΠΑ και Πολυτεχνείου Κρήτης)
- Επιστήμη Δεδομένων και Τεχνολογίες Πληροφορίας
- Διεθνής Ιατρική – Διαχείριση Κρίσεων Υγείας
- Science, Technology, Society-Science and Technology Studies
- Θεωρία, Πράξη και Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου
- Ψηφιακός Μετασχηματισμός και Εκπαιδευτική Πράξη (ΔΠΜΣ)
- Νερό, Βιόσφαιρα και Κλιματική Αλλαγή (Δι-ιδρυματικό)
- Διδακτική της Χημείας, Νέες Εκπαιδευτικές Τεχνολογίες και Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Δι-ιδρυματικό)
- Γεωγραφική και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (2015-σήμερα)
- Εκπαίδευση και Αειφορία

A3. Έδρες διεθνών φορέων

I. Έδρα UNESCO για την Κλιματική Διπλωματία

Από τον Μάρτιο του 2019, το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών φιλοξενεί την Έδρα της UNESCO για την κλιματική διπλωματία. Η Έδρα UNESCO για την Κλιματική Διπλωματία προωθεί τη διεπιστημονική έρευνα, την κατάρτιση, την εκπαίδευση και την ανάπτυξη πολιτικών στον τομέα της κλιματικής αλλαγής και της διπλωματίας σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Οι δράσεις της Έδρας είναι εκπαιδευτικές και ερευνητικές. Εδώ, θα ήθελα να τονίσω την εκπαιδευτική πλευρά που επικεντρώνεται στην προώθηση, μέσω εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, της κλιματικής διπλωματίας, της βιώσιμης ανάπτυξης και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης, της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος και άλλων σχετικών πεδίων.

II. Έδρα UNESCO για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και την Εκπαίδευση στη Μεσόγειο

Από τον Δεκέμβριο του 2012 το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών φιλοξενεί την εν λόγω Έδρα με σκοπό:

- Να συμβάλει στην ενίσχυση των προοπτικών της αειφόρου ανάπτυξης και εκπαίδευσης για αειφόρο ανάπτυξη στην περιοχή της Μεσογείου
- Να ενισχύσει την προπτυχιακή και μεταπτυχιακή διδασκαλία και κατάρτιση σε θέματα αειφόρου ανάπτυξης και εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Απευθύνεται σε φοιτητές, εκπαιδευτικούς, ακαδημαϊκούς επαγγελματίες και διευθυντές.

III. Έδρα JEAN MONNET Humanitarian Medicine and Response in Action (EU MEDAID)

To Jean Monnet Chair (JMC) “EU humanitarian medicine and response in action (EU MEDAID), είναι ένα τριετές έργο συγχρηματοδοτούμενο από το πρόγραμμα Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πρόγραμμα ανταποκρίνεται στην ανάγκη μιας σε βάθος εκτεταμένης έρευνας και διδασκαλίας σχετικά με το νεοσύστατο τμήμα αντιμετώπισης επειγόντων περιστατικών και ανθρωπιστικής βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, συνδυάζοντας ικανότητες και μηχανισμούς πολιτικής προστασίας και ανθρωπιστικής ιατρικής, δημιουργώντας αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών-μελών της. Οι δραστηριότητες το προγράμματος ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 2020 και εκτείνονται έως τον Σεπτέμβριο του 2023.

IV. Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής (Τμήμα ΠΕΔΔ):

JEAN MONNET module “European Climate Diplomacy” (μεταξύ των πολλών ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος θεμάτων του είναι και η προστασία του περιβάλλοντος και η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

B. Διεθνείς εκπαιδευτικές Συνεργασίες που σχετίζονται με το αντικείμενο της Κλιματικής Αλλαγής (ενδεικτική αναφορά)

- **Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο CIVIS με τη συμμετοχή του ΕΚΠΑ**
 - Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Παν/μίου του CIVIS υλοποιούνται εκπαιδευτικές και ερευνητικές δράσεις με έμφαση στην αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων, όπως η κλιματική αλλαγή. Η πρώτη ενότητα ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος (HUB) που αναπτύχθηκε είναι το HUB 1 με τίτλο: «Κλίμα, Περιβάλλον, Ενέργεια». Από το σύνολο των εκπαιδευτικών δράσεων περίπου το 1/4 αφορούσε στη θεματική ενότητα «Κλίμα, Περιβάλλον, Ενέργεια». Από το Μάρτιο του 2021, έχει πραγματοποιηθεί πληθώρα μαθημάτων CIVIS που άπτονται του επιστημονικού πεδίου του Περιβάλλοντος και απευθύνονταν σε φοιτητές όλων των βαθμίδων. Μάλιστα, στις εν λόγω δράσεις το ΕΚΠΑ είχε συμμετοχή σε ποσοστό περίπου 50%, τόσο με τη συμμετοχή μελών ΔΕΠ, όσο και με τη συμμετοχή φοιτητών. Αξίζει να σημειωθεί, πως το Ευρωπαϊκό Παν/μιο του CIVIS ενθαρρύνει και ενισχύει την κινητικότητα πανεπιστημιακών και φοιτητών με φιλικά προς το Περιβάλλον Μέσα Μεταφοράς (Green Mobility), όπως το τρένο.
 - Για το τρέχον ακαδημαϊκό έτος και το άμεσο μέλλον: Το 1ο κοινό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στο πλαίσιο του CIVIS προγραμματίζεται για τον 9^ο του 2024 στο αντικείμενο: “Master in Transdisciplinary Studies in Climate, Environment and Energy”
 - Σημαντικός αριθμός short courses (BIPs)
- **Πανεπιστήμιο Yale**

Συμφωνία συνεργασίας με σκοπό την ανάπτυξη ενός Κέντρου Αριστείας για τις περιβαλλοντικές επιστήμες και τη δημόσια υγεία. Προβλέπεται η ανάπτυξη μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, καθώς δραστηριοτήτων κατάρτισης και καθοδήγησης διδακτορικής και μεταδιδακτορικής έρευνας.
- **Πανεπιστήμιο Νέας Υόρκης**

Η ερευνητική και εκπαιδευτική συνεργασία που ενσωματώνει την επιστημονική γνώση στη λήψη αποφάσεων πολιτικής για την προσαρμογή των πόλεων στην αστική κλιματική αλλαγή. Η συνεργασία μεταξύ ΕΚΠΑ και του NYU θα συνεχισθεί και κατά την επόμενη ακαδημαϊκή χρονιά.
- **Ινστιτούτο Κύπρου**

Το Ινστιτούτο Κύπρου είναι ένα μη κερδοσκοπικό ερευνητικό και εκπαιδευτικό ίδρυμα με ισχυρό επιστημονικό και τεχνολογικό προσανατολισμό, που αντιμετωπίζει θέματα περιφερειακού αλλά και παγκοσμίου ενδιαφέροντος, με έμφαση στη διεπιστημονική έρευνα και τις διεθνείς συνεργασίες. Το ΕΚΠΑ προωθεί διεπιστημονική συνεργασία μαζί του και σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

Γ. Βασικά χαρακτηριστικά της δραστηριότητας του ΕΚΠΑ στο ευρύτερο θεματικό αντικείμενο της Κλιματικής Αλλαγής

Τα βασικά χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού έργου του ΕΚΠΑ στο ευρύτερο θεματικό αντικείμενο της Κλιματικής Αλλαγής είναι:

- Διεπιστημονικότητα
- Πολυθεματικότητα
- Ικανοποιητική ενσωμάτωση σε προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών
- Αυξανόμενος αριθμός διατμηματικών εκπαιδευτικών συνεργασιών
- Συμμετοχή σε υψηλό αριθμό εθνικών και διεθνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων
- Ικανοποιητικός συνδυασμός έρευνας και εκπαίδευσης: η έρευνα υποστηρίζεται από την παρεχόμενη εκπαίδευση, ενώ τα ερευνητικά αποτελέσματα εντάσσονται στις εκπαιδευτικές δράσεις.

Δ. Προτάσεις

Οι προτάσεις που κατατέθηκαν από την Πανεπιστημιακή Κοινότητα για την ενίσχυση της εκπαιδευτικής δραστηριότητας του ΕΚΠΑ στο ευρύτερο θεματικό αντικείμενο της Κλιματικής Αλλαγής συνοψίζονται ως εξής:

- Ανάπτυξη ενιαίου αποθετηρίου (repository) ερευνητικών αποτελεσμάτων – δημοσιεύσεων – διπλωματικών και διδακτορικών εργασιών
- Προώθηση δράσεων για την όσμωση των εκπαιδευτικών ομάδων (κοινά σεμινάρια, κοινές εκπαιδευτικές/ερευνητικές δράσεις, πρόσκληση για διαλέξεις στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Προπτυχιακών και Μεταπτυχιακών Σπουδών κ.ά.)
- Ενημέρωση της Φοιτητικής Κοινότητας μέσα από πρόγραμμα διαλέξεων σε κάθε Σχολή/Τμήμα
- Διοργάνωση webinars για το σύνολο της Πανεπιστημιακής Κοινότητας
- Καθιέρωση –στο πρότυπο των ανοικτών πυλών– ημέρας/διήμερου ειδικά για τα σχολεία και για το αντικείμενο της κλιματικής αλλαγής (με τη συμμετοχή – υποστήριξη των ερευνητικών ομάδων)

Προσπάθησα να αναφερθώ εν συντομία στις βασικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες του ΕΚΠΑ προπτυχιακές και μεταπτυχιακές. Δεν αναφέρθηκα στα προγράμματα του ΚΕΔΙΒΙΜ για το Περιβάλλον που είναι πολλά και εξαιρετικά, ούτε στην εξωστρέφεια του ΕΚΠΑ και στο άνοιγμα προς την κοινωνία με εκπαιδευτικές δραστηριότητες, δράσεις, εθελοντικές πρωτοβουλίες, εκδηλώσεις για γενικές και ειδικές ομάδες οι οποίες συμβάλλουν στην ουσιαστικότερη διάδραση κοινωνίας- Ακαδημαϊκής κοινότητας και στη δημιουργία περιβαλλοντικής ευαισθησίας, καθώς και στον προσανατολισμό προς την προστασία του περιβάλλοντος.

Με γνώμονα τη συνεργασία με όλους τους κοινωνικούς εταίρους, την τοπική και ευρύτερη Κοινωνία των Πολιτών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και με στόχο την προαγωγή του δημόσιου διαλόγου, που περιλαμβάνει την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του κοινού, το ΕΚΠΑ συνεισφέρει στη συνειδητοποίηση από την κοινή γνώμη τόσο των προβλημάτων που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και το περιβάλλον, όσο και των δυνατοτήτων αντιμετώπισης τους μέσω διάδοσης αντικειμενικών θέσεων και απόψεων βασισμένων σε έγκυρα δεδομένα.